

VLADAVINA PRAVA I INTEGRACIONI PROCES BOSNE I HERCEGOVINE

Stručni članak

DOI	COBISS.RS-ID	UDK
10.7251/APDN2301221T	138317569	327.39:321.6/.8(497.6)

Brankica TODORVIĆ*

* Ekonomska škola Užice, Srbija, e-mail: brankicatodorovic77@gmail.com

Apsstrakt: Ispunjavanje obaveza Bosne i Hercegovine (BIH) u procesu pristupanja Evropskoj Uniji (EU) vezano je za vladavinu prava, garantovanje četiri osnovne slobode, i ispunjavanje drugih međunarodnih obaveza. Napredak u oblasti vladavine prava je ključan za ostvarivanje boljih uslova života i rada svakog pojedinca, kao i za napredak zemlje u pristupnom procesu.

Ciljevi istraživanja u radu su: Analiza napretka u oblasti prava na slobodu mišljenja i izražavanja, slobodu mirnog okupljanja i udruživanja, i slobodu kretanja radnika, na osnovu preporuka Evropske Komisije; komparativna analiza napretka u ostvarivanju vladavine prava u okviru paketa proširenja između Republike Srbije i BIH i definisanje ključnih faktora za dalji napredak vladavine prava u BIH.

Istraživanje je zasnovano na analizi dostupnih i relevantnih dokumenata EU vezanih za ispunjavanje obaveza BIH u integracionom procesu. Radom se ukazuje na potrebu jačanja institucionalnog okvira u ostvarivanju vladavine prava i u procesu evropskih integracija, odnosno jačanje kapaciteta i institucija za sprovođenje pravnih tekovina EU.

Ključne riječi: integracioni proces, međunarodne obaveze, vladavina prava.

Uvod

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između BIH i EU je potpisan 16. juna 2008. godine u Luksemburgu. Sporazum predstavlja okvir uzajamnih obaveza vezanih za brojna politička, ekonomska i trgovinska pitanja. Bosna i Hercegovina je podnijela zahtjev za članstvo u EU u februaru 2016. godine. U maju 2019. godine Evropska komisija je usvojila Mišljenje o zahtjevu BIH za članstvo u EU uključujući 14 ključnih prioriteta koje BIH mora da ispuni (Evropska komisija, 2019). Prioriteti su utvrđeni u sljedećim oblastima: demokratije/funkcionalnosti, vladavine prava, osnovnih prava i reforme javne uprave. U decembru 2019. godine, Vijeće EU usvaja zaključke o Mišljenju Komisije, podržavajući 14 ključnih prioriteta kao uslove koje BIH treba da ispuni kako bi se otvorili pristupni pregovori. U februaru 2020. godine, Komisija predstavlja revidiranu metodologiju, kako bi se proces proširenja pokrenuo snažnijim političkim upravljanjem i to na kredibilniji, predvidljiviji i dinamičniji način. Komisija svoje godišnje izvještaje o BIH fokusira na sprovođenje ključnih prioriteta iz Mišljenja. U okviru Mišljenja je istaknuto da su zakonodavstvo i institucije o osnovnim ljudskim pravima uglavnom uspostavljene, ali je istaknuto i postojanje problema: nejednakosti građana, diskriminacije, rodne ravnopravnosti, nasilja, prijetnji i političkih pritisaka na novinare, zaštite i uključivanja ranjivih grupa i drugih pitanja.

Nova strategija za Zapadni Balkan, koju je EK usvojila 06. februara 2018. godine, predviđa značajno jačanje podrške EU Zapadnom Balkanu. Zemlje Zapadnog Balkana, moraju da sprovedu sveobuhvatne reforme u ključnim oblastima: vladavina

prava, osnovna prava i upravljanje, funkcionisanje demokratskih institucija, ekonomske reforme i prevazilaženje naslijeđa prošlosti (Evropska komisija, 2018).

Napredak u ostvarivanju vladavine prava i osnovnih prava, EK, analizira u Izvještaju o napretku BiH u procesu pridruživanja, u okviru Klastera 1: Osnove procesa pristupanja, Poglavlja 23: Pravosuđe i osnovna prava (Izvještaj o Bosni i Hercegovini, 2021). BiH je dostigla određeni nivo pripremljenosti u ovoj oblasti, ali se suočava sa velikim brojem problema, koje na osnovu preporuka EK, treba da poboljša. U pogledu ostvarivanja osnovnih prava, potrebne su značajne reforme. Ove reforme treba da omoguće svim građanima da djelotvorno ostvaruju svoja politička prava na osnovu čega bi ustavni i zakonodavni okvir bio usklađen sa sudskom praksom ESLJP u predmetu Sejdić-Finci.

Analiza napretka u oblasti ostvarivanja prava u BiH

Evropska unija je preduzela konkretne inicijative i aktivnosti u regionu Zapadnog Balkana nakon zaključivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma 1995. godine. Evropska unija je 1999. godine razvila političko-pravni okvir za uključivanje regiona Zapadnog Balkana u proces evropskih integracija: Proces stabilizacije i pridruživanja u okviru koga se zaključuje Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju omogućava pristup jedinstvenom tržištu EU. Nakon potpisivanja Sporazuma, zemlje postaju kandidati za članstvo kada ispune osnovne političke, ekonomske i reformske kriterijume. Zemlje kandidati prelaze u fazu pregovora o članstvu, gdje pregovori obuhvataju 35 poglavlja. Po završetku pregovora, zaključuje se i ratifikuje ugovor o pristupanju, poslije čega se država priključuje EU.

Nova strategija za Zapadni Balkan sadrži šest vodećih inicijativa za podršku transformacije Zapadnog Balkana za: jačanje vladavine prava, jačanje angažmana u oblasti bezbjednosti i migracija, jačanje podrške socio-ekonomskom razvoju, bolju saobraćajnu i energetske povezanost, digitalnu agendu za Zapadni Balkan i za podršku pomirenju i dobrosusjedskim odnosima. Investicioni okvir će omogućiti veće garancije za privatne investicije, podršku start-upovima i malim i srednjim preduzećima, veća finansijska sredstva za podršku razvoju socijalnog sektora, posebno obrazovanja i zdravstva. Inicijative se bave i podrškom tranzicionoj pravdi, nestalima i jačanju saradnje u oblasti obrazovanja, kulture, omladine i sporta (Tabela 1).

Tabela br. 1: Pregled inicijativa i mjera za ostvarivanje inicijativa u procesu pristupanja EU

Inicijative	Ostvarivanje inicijativa
Inicijativa za jačanje vladavine prava	Akcioni planovi, nove savjetodavne misije, pregovarački okviri
Inicijativa za jačanje angažmana u oblasti bezbjednosti i migracija	Akcioni planovi, procjena sprovođenja reformi, nove savjetodavne misije, pregovarački okviri
Inicijativa za jačanje podrške socio-ekonomskom razvoju	Proširenje investicionog okvira
Inicijativa za bolju saobraćajnu i energetska povezanost	Nova investiciona podrška, proširenje Energetske unije EU na Zapadni Balkan
Inicijativa za digitalnu agendu za Zapadni Balkan	Razvoj plana za smanjenje naknada za roming, podršku za razvoj širokopojasnih mreža i e-uprave, e-nabavki, e-zdravlja i digitalnih vještina
Inicijativa za podršku pomirenju i dobrosusjedskim odnosima	Obilježavanje Evropske godine kulturnog naslijeđa, otvaranje Puta baštine EU i Zapadnog Balkana

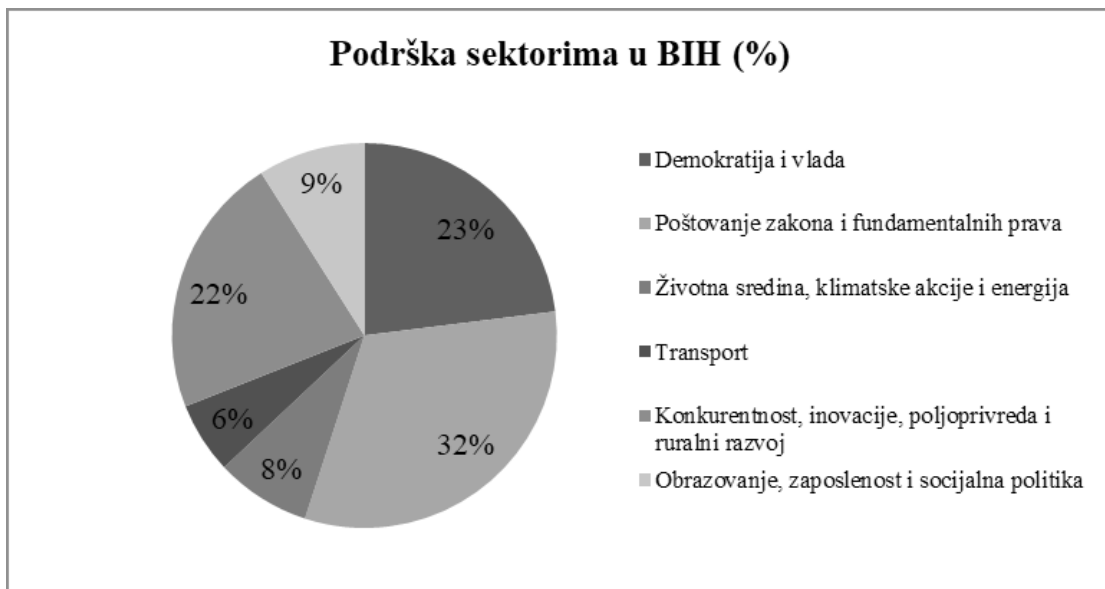
Izvor: EK, 2018.

Navedene inicijative se ostvaruju u ključnim sektorima u BIH u vidu podrške za njihov razvoj i unapređenje. Ključni sektori su, u periodu od 2014-2020. godine, podršku u vrijednosti od 530 miliona evra. Najveći iznos podrške dobio je sektor: poštovanje zakona i fundamentalnih prava (169,6 miliona evra ili 32% ukupne podrške) na osnovu čega se može zaključiti da je EK prepoznala ostvarivanje fundamentalnih prava kao jedan od prioriteta BIH (Tabela 2 i Grafikon 1).

Tabela br. 2: Podrška ključnim sektorima u BIH (2014-2020)

Sektori	Iznos (miliona evra)	% podrške
Demokratija i vlada	121,9	23
Poštovanje zakona i fundamentalnih prava	169,6	32
Životna sredina, klimatske akcije i energija	42,4	8
Transport	31,8	6
Konkurentnost, inovacije, poljoprivreda i ruralni razvoj	116,6	22
Obrazovanje, zaposlenost i socijalna politika	47,7	9

Izvor: Bosnia and Herzegovina on its European path, 2022

Grafikon br. 1: Podrška ključnim sektorima u BiH

Pitanje vladavine prava je u središtu procesa proširenja. U martu 2019. godine, Komisija je pokrenula „Inicijativu EU za pojačano praćenje vladavine prava u BiH“. Inicijativa je usmjerena na identifikovanje i otklanjanje glavnih uzroka nedostataka u sistemu vladavine prava u BiH. Inicijativa treba da omogući jačanje odgovornosti sistema vladavine prava. Ljudska prava i osnovne slobode moraju biti zagarantovani, kao i realizacija i pravni lijekovi koji će osigurati efikasnu pravnu zaštitu od kršenja tih prava. Nepostupanje u skladu s odlukama Evropskog suda u predmetima Sejdić i Finci i sličnim već više od deset godina je lišilo građane njihovih prava. Odluka suda govori o osnovnim načelima demokratskih i ljudskih prava, uključujući i pravo na zabranu diskriminacije (Priebe Izveštaj, 2019).

Nakon pregovora o pristupanju sa Hrvatskom, Evropska komisija je predložila da pregovori sa svakom narednom zemljom Zapadnog Balkana započnu od Poglavlja 23 (Pravosuđe i osnovna prava) i Poglavlja 24 (Pravda, sloboda i bezbjednost). U poglavlju 23, u Izveštaju EK za 2020. godinu se konstatuje da tokom izvještajnog perioda nije postignut napredak u oblasti ostvarivanja ljudskih i osnovnih prava u BiH. BiH je ostvarila određeni nivo pripremljenosti za sprovođenje evropskih standarda u oblasti osnovnih prava. BiH je ratifikovala sve glavne evropske i međunarodne instrumente za ljudska prava od kojih je većina uvršćena u Ustav BiH. Zakonodavni i institucionalni okvir o osnovnim pravima je u velikoj mjeri uspostavljen. Međutim, tokom izvještajnog perioda nije ostvaren napredak u sprovođenju ljudskih i osnovnih prava. Evropski sud za ljudska prava je donio 21 presudu u 2019. godini, dok je broj donijetih presuda u 2018. godini bio 6, koje se odnose na pravično suđenje, zaštitu imovine, pravo na sigurnost i slobodu, slobodu izražavanja i zabranu diskriminacije (Izveštaj o Bosni i Hercegovini, 2020. godine).

Izveštaj iz 2020. godine sadrži ključne nedostatke u oblasti zaštite ljudskih prava:

- Sloboda okupljanja je i dalje ograničena u Republici Srpskoj gdje su aktivisti bili izloženi zastrašivanju i sudskom progonu zbog čega BiH u 2021. godini treba da osigura puno poštovanje, zaštitu i promociju slobode okupljanja i izražavanja i da se suzdrži od aktivnosti koje negativno utiču na ostvarivanje ovih prava i

- Reforme treba da omogućе da svi građani mogu u potpunosti da ostvare svoja politička prava.

U pogledu slobode izražavanja BiH treba da osigura zaštitu novinara i razvije sistematske institucionalne mjere za rješavanje prijetnji i nasilja nad novinarima, osigura finansijsku održivost i političku nezavisnost javnih emitera. Pored toga, potrebno je uskladiti entitetske propise sa državnim zakonom o javnom RTV sistemu i usvoji propise o transparentnosti vlasništva nad medijima i kriterijume javnog oglašavanja.

U 2021. godini preporuke EK iz 2020. godine nisu sprovedene. U Izveštaju ne postoje značajnije primjedbe na zakonodavni i institucionalni okvir o osnovnim pravima, za koji se konstatuje da je u velikoj mjeri uspostavljen. Zabilježen je određeni nivo pripremljenosti u oblasti slobode izražavanja, međutim preporuke iz 2020. godine i dalje važe. BiH nije ostvarila napredak u rješavanju prioriteta broj 12 iz Mišljenja o garanciji slobode izražavanja i medija i zaštiti novinara. Međutim, identifikovani su slučajevi kršenja prava na slobodu mišljenja i izražavanja u BiH (Studija mapiranja institucionalnog kršenja ljudskih prava u BiH, 2021).

Ostvarivanje prava na slobodno kretanje radnika se analizira u okviru Klastera 2: Unutrašnje tržište (poglavlje 2). Ovaj klaster je ključan za Bosnu i Hercegovinu kako bi se pripremila za potrebe unutrašnjeg tržišta EU. Pravo na slobodno kretanje radnika znači da građani jedne države imaju pravo da rade u drugoj državi članici i imaju iste radne i socijalne uslove kao i drugi radnici. BiH je postigla određeni nivo pripremljenosti u oblasti slobodnog kretanja radnika, ali nije postignut nikakav napredak u izvještajnom periodu. Zakonodavstvo koje uređuje pristup tržištu rada ne pravi razliku između radnika EU i drugih stranaca koji nisu državljani BiH. Preporuke EK sa aspekta prava na slobodno kretanje radnika su: izrada državne baze podataka o slobodnim radnim mjestima, nastavljane pregovora i zaključivanje novih bilateralnih sporazuma o socijalnom osiguranju, posebno sa državama članicama EU. U 2021. godini EK je konstatovala iste nalaze i preporuke kao u 2020. godini. Pored toga, navedeno je da je zapošljavanje u javnoj upravi rezervisano za državljanje BiH. U 2020. godini izdate su 372 radne dozvole građanima EU.

BiH nema status posmatrača u Agenciji EU za osnovna prava (FRA), ali se ohrabruje da primjenjuje metodologiju Agencije za prikupljanje podataka (FRA, 2018. godina). Agencija EU za osnovna prava je osnovana sa ciljem efikasnije pomoći u zaštiti ljudski prava u EU. Agencija pruža savjetodavne usluge u područjima: diskriminacije pristupa pravosuđu, rasizma i ksenofobije, zaštite podataka, prava žrtava i prava djece. Pored toga, Agencija prikuplja i analizira informacije i

podatke putem društveno – pravnih istraživanja, pružanja pomoći i stručnih savjeta i komunikacije i podizanja svesti o pravima.

Komparativna analiza napretka u ostvarivanju vladavine prava između RS i BiH

Osnovne vrijednosti EU obuhvataju vladavinu prava i poštovanje ljudskih prava. Kako bi se unaprijedile ključne oblasti, EU je finansijski podržala njihovo unapređenje. Republika Srbija je dobila 1,44 biliona podrške ključnim sektorima u periodu od 2014-2020. godine. Najveći dio podrške je usmjeren na dva sektora: demokratija i vlada (28%) i konkurentnost, inovacije, poljoprivreda i ruralni razvoj (27%), za razliku od podrške BiH koja je u najvećoj mjeri usmjerena na poštovanje zakona i fundamentalnih prava (Tabela 3).

Tabela br. 3: Podrška ključnim sektorima u Srbiji (2014-2020)

Sektori	% podrške
Demokratija i vlada	28
Poštovanje zakona i fundamentalnih prava	15
Životna sredina, klimatske akcije i energija	19
Transport	5
Konkurentnost, inovacije, poljoprivreda i ruralni razvoj	27
Obrazovanje, zaposlenost i socijalna politika	6

Izvor: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/system/files/2022-04/factograph_serbia.pdf

Postoji izvjestan nivo pripremljenosti u Srbiji za primjenu pravnih tekovina EU i evropskih standarda u oblasti vladavine prava i osnovnih prava. Gledano u cjelini, postignut je veoma ograničen napredak. Pravni okvir u pogledu osnovnih prava uglavnom postoji, međutim, njegovo sprovođenje nije dosljedno. Kada je riječ o slobodi izražavanja, Srbija je usvojila novu medijsku strategiju koja je izrađena na transparentan i inkluzivan način i identifikuje glavne izazove vezane za slobodu medija u Srbiji. Novu medijsku strategiju izradila je radna grupa sastavljena od medijskih udruženja i javnih zvaničnika na transparentan i inkluzivan način. Ona identifikuje glavne izazove povezane sa slobodom medija u Srbiji i utvrđuje mjere za njihovo rješavanje.

Tabela br. 4: Preporuke EK u pogledu ostvarivanja osnovnih prava

Prava	Napredak	Nedostaci	Preporuke
Sloboda izražavanja.	Pravni okvir uglavnom uspostavljen; usvojena nova medijska strategija; sporazum o uspostavljanju platforme za registraciju slučajeva pritisaka na novinare i druge medijske aktere i ugrožavanja njihove bezbjednosti.	Ograničen napredak usvajanjem i započinjanjem sprovođenja ograničenog broja mjera iz Akcionog plana za Medijsku strategiju; transparentnost vlasništva nad medijima i raspodjele budžetskih sredstava, posebno na lokalnom nivou nije uspostavljena.	Sprovođenje Medijske strategije i Akcionog plana na transparentan i inkluzivan način; unapređenje opšteg okruženja za slobodu izražavanja uzdržavanjem od verbalnih napada i prijetnji novinarima od strane visokih zvaničnika; pored toga, obezbjeđivanje da se po prijetnjama i slučajevima fizičkog i verbalnog nasilja brzo postupa i da se oni javno osude; pravično sufinansiranje medijskih sadržaja koji služe javnom interesu, kao i povećanje transparentnosti u vlasništvu medija i oglašavanju.

Prava	Napredak	Nedostaci	Preporuke
Sloboda kretanja	Umjerena pripremljenost; dodatno pojednostavljeno izdavanje radnih dozvola državljanima trećih zemalja; nastavljeno sa pripremama za pridruživanje Evropskoj mreži službi za zapošljavanje (EURES).	Nisu ispunjenje preporuke EK.	Dalje pojednostaviti postupke za izdavanje radnih dozvola građanima EU, za koje trenutno važe pravila za državljane trećih zemalja.

Primjenom Akcionog plana, implementacijom Medijske strategije kao i izradom novih medijskih zakona unaprijediće se sistem javnog informisanja koji garantuje slobodu izražavanja, slobodu medija, bezbjednost novinara, medijski pluralizam i razvijeno medijsko tržište. Akcionim planom predviđena je izmjena 13 zakona u naredne dvije godine, među kojima se najviše promjena odnosi na Zakon o javnom informisanju i medijima, zatim Zakon o elektronskim medijima i Zakon o javnim medijskim servisima. U Akcionom planu je dat niz mjera za unapređenje bezbjednosti, socio-ekonomskih i profesionalnih uslova za rad novinara, zaštitu novinarskih izvora, profesionalne autonomije novinara i urednika u odnosu na unutrašnje pritiske, funkcionalnost i ažurnost Registra medija, obezbjeđivanje nezavisnosti javnih medijskih servisa.

Analiza napretka u ostvarivanju osnovnih prava u Srbiji i BIH ukazuje na sljedeće činjenice:

- Ostvaren je određeni nivo pripremljenosti u ostvarivanju prava;
- U BIH nije ostvaren napredak u ostvarivanju osnovnih prava u izvještajnom periodu, dok je u Srbiji ostvaren ograničen napredak;
- Zakonodavni i institucionalni okvir za sprovođenje osnovnih prava je uglavnom uspostavljen;
- EU je uložila više finansijskih sredstava u ključnim sektorima u Srbiji u odnosu na BIH, dok struktura ulaganja pokazuje da je najviše novčanih sredstava u BIH uloženo u sektor koji se bavi poštovanjem zakona i vladavini prava;
- Sloboda izražavanja u obje države pokazuje veliki broj problema koji se moraju rješavati donošenjem novih propisa i poštovanjem postojećih (Medijska strategija);
- Povećanje broja presuda Evropskog suda za ljudska prava i
- Sloboda kretanja radnika treba da omogući pojednostavljenje postupka izda-

vanja radnih dozvola građanima EU, izrada državne baze podataka o slo-bodnim radnim mjestima.

Unapređenje vladavine prava u okviru integracionog procesa

Srbija je ostvarila izvjestan nivo pripremljenosti za primjenu pravnih tekovina EU i evropskih standarda. Pravni okvir Srbije za osnovna prava je uglavnom uspostavljen, ali njegovo sprovođenje je nedosljedno, kao u i BiH. Vladavina prava i ljudskih prava je u osnovi integracionog procesa. Države koje žele da se pridruže EU moraju da ispune sljedeće uslove:

1. Postojanje stabilnih institucija koje garantuju demokratiju, vladavinu prava, ljudska prava i zaštitu manjina;

2. Funkcionalnu tržišnu ekonomiju i kapacitet suočavanja sa konkurencijom i tržišnim snagama u EU i

3. Kapacitet da preuzmu i ispune obaveze članstva, odnosno da poštuju ciljeve političke, ekonomske i monetarne unije.

Brojni problemi ispoljeni u oblasti osnovnih prava, ukazuju na potrebu da BiH dijeli iste vrijednosti demokratije i osnovnih prava zemalja EU. Na taj način će se unaprijediti položaj različitih grupa koje imaju probleme u ostvarivanju prava, a BiH će promovisati vladavinu prava i neometanje načela vladavine prava. Da bi se unaprijedila vladavina prava u BiH potrebno je (Preibe Izveštaj, 2019):

1. Unaprijediti funkcionisanje pravosuđa kroz usvajanje novog zakona o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću i zakona o sudovima BiH u skladu sa evropskim standardima;

2. Jačati prevenciju i borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala putem:

a) usvajanja i sprovođenja propisa o sukobu interesa i zaštiti lica koja prijavljuju korupciju;

b) osiguranjem djelotvornog funkcionisanja i koordinacije tela za borbu protiv korupcije;

c) usklađivanjem zakonodavstva i jačanje kapaciteta za javne nabavke;

d) osiguranjem efikasne saradnje između tela za sprovođenje zakona i sa tužilaštvima;

e) demonstriranjem napretka u ostvarivanju rezultata proaktivnih istraga, potvrđenih optužnica, kaznenih progona i pravosnažnih osuđujućih presuda u predmetima organiziranog kriminala i korupcije i

f) depolitizacije i restrukturiranja javnih preduzeća i osiguranje transparentnosti procesa privatizacije.

Zaključak

Osnovne vrijednosti EU obuhvataju vladavinu prava i poštovanje ljudskih prava. U integracionom procesu države su obavezne da harmonizuju propise iz ove oblasti sa zakonodavstvom EU, i da dijele zajedničke vrijednosti i principe. Ost-

varivanje prava se prati u poglavlju 23, u okviru klastera 1. U integracionom procesu, Srbije i BiH, Evropska komisija je uočila da ne postoji izraženiji napredak u oblasti ostvarivanja osnovnih prava, posebno: slobode izražavanja, medijskih sloboda, slobode okupljanja, kao i slobodnog kretanja radnika. Preporuke EK treba da se ispune i sprovedu, prije svega zbog poboljšanja u ostvarivanju proklamovanih prava, a sa druge strane zbog ispunjavanja međunarodnih obaveza. Suštinski problem je što u ostvarivanju osnovnih prava nije uočen napredak u izvještajnom periodu (BiH), ili ograničen napredak (Srbija), uz date preporuke koje treba da budu ostvarene u narednom periodu.

Literatura

Ivanović, R. A. (2021). *Studija mapiranja institucionalnog kršenja ljudskih prava u BiH*, Univerzitet za poslovni inženjering i menadžment u Lukavici: Pravni fakultet.

Akcioni plan za sprovođenje strategije razvoja sistema javnog informisanja u RS za period 2020-2025. godine. Preuzeto 19.01.2022. sa sajta <https://www.kultura.gov.rs/tekst/5745/akcioni-plan-za-sprovođenje-strategije-razvoja-sistema-javnog-informisanja-u-republici-srbiji-za-period-2020-2025-godina.php>.

Bosnia and Herzegovina on its European path, 2022. Preuzeto 15.02.2022. sa sajta <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement>.

Bosnia and Herzegovina Report 2021, EC. Preuzeto 28.02.2022. sa sajta https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/bosnia-and-herzegovina-report-2021_en.

Bosnia and Herzegovina Report 2020, EC. Preuzeto 23.03.2022. sa sajta https://europa.ba/wp-content/uploads/2020/10/Izvjestaj_za_BiH_za_2020_godinu.pdf.

EK, 2018. Vjerodostojna perspektiva proširenja i pojačano angažovanje EU na Zapadnom Balkanu, COM (2018) 65 final.

European Commission, 2019. Communication from the Commission to the European Parliament and the Council Commission Opinion on Bosnia and Herzegovina's application for membership of the European Union, SWD (2019) 222 final, COM (2019) 261 final. Preuzeto 11.02.2021. sa sajta

<https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/system/files/2019-05/20190529-bosnia-and-herzegovina-opinion.pdf>.

European Commission, 2020, Communication from the commission to the European Parliament, the Council, the European economic and social committee and committee of regions, Enhancing the accession process – A credible EU perspective for the Western Balkans, Brussels, COM (2020) 57 final.

Factograph Serbia, 2022. Preuzeto 09.04.2022. sa sajta https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/system/files/2022-04/factograph_serbia.pdf.

FRA, 2018. Preuzeto 27.01.2022. sa sajta <https://fra.europa.eu/hr/content/>

multi-annual-framework-2018-2022.

Godišnji izvještaj EK o napretku Srbije, 2020. SWD (2020) 352. Preuzeto 26.01.2022. sa sajta https://www.mei.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_o_napretku/serbia_report_2020.

Godišnji izvještaj EK o napretku Srbije, 2021, SWD (2021) 288. Preuzeto 29.01.2022. sa sajta

https://www.mei.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_o_napretku/izvestaj_ek_oktobar_21.PDF.

Inicijativa EU za pojačano praćenje vladavine prava u BiH 2018. A credible enlargement perspective for and enhanced EU engagement with the Western Balkans, COM (2018) 65 final.

Izveštaj stručnjaka o pitanjima vladavine prava u Bosni i Hercegovini, Brisel, 2019. Preuzeto 03.02.2022. sa sajta

<https://europa.ba/wp-content/uploads/2019/12/Izve%C5%A1taj-stru%C4%8Dnjaka-o-pitanjima-vladavine-prava-u-BiH.pdf>.

Priebe Izveštaj, 2019. Preuzeto 18.03.2022. sa sajta http://www.fcjp.ba/analize/PRIEBE_Izvjestaj.pdf 2019.

RULE OF LAW AND THE INTEGRATION PROCESS OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

Brankica TODORVIĆ*

Abstract: The paper analyzes the progress in the integration process from the aspect of exercising fundamental rights. The integration process is taking place in the context of the New Strategy for the Western Balkans, which contains key reforms in certain areas. These areas include the rule of law and fundamental rights. In addition to establishing legislation and institutions on fundamental rights, there is a problem in their implementation. The states are signatories to the Stabilization and Association Agreement, which provides them with financial assistance to key sectors.

The EC report states that there is no progress in the reporting period. This means that BiH has not implemented the EC recommendations. The analysis of the work of clusters 1 and 2, that is, justice and fundamental rights and freedom of movement of workers, indicates numerous opportunities for improvement in order to create a democratic and equal society in which residents have the same rights and opportunities. Significant reforms are needed in the exercise of fundamental rights. These reforms should enable all citizens to effectively exercise their political rights on the basis of a check, so that the constitutional and legislative framework is in line with the case law of the ECtHR in the Sejdić-Finci case. The implementation of the Media Strategy and Action Plan in Serbia should enable the realization of freedom of expression. Regarding freedom of expression, BiH should ensure the protection of journalists and develop systematic institutional measures to address threats and violence against journalists, ensure financial sustainability and political independence of public broadcasters. From the aspect of freedom of movement of workers, it is necessary to create a state database on vacancies, continue negotiations and conclude new bilateral agreements on social security, especially with EU member states. Studies have identified violations of fundamental rights, which is why it is necessary to address key shortcomings in this area. The right to free movement of workers means that citizens of one country have the right to work in another Member State and have the same working and social conditions as other workers. BiH has achieved a certain level of preparedness in the area of free movement of workers, but no progress has been made in the reporting period.

The EC opinion states that the legislation and institutions on basic human rights are mostly in place, but the existence of problems is also pointed out.

The EU initiative for enhanced monitoring of the rule of law in BiH should en-

* Užice Economic School, Serbia, e-mail: brankicatodorovic77@gmail.com

able the strengthening of the accountability of the rule of law system.

Keywords: *integration process, international obligations, rule of law.*